

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΝΑΟΥ ΤΟΥ
ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΕΝ ΠΑΛΑΙΑ ΕΦΕΣΩ

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω λεπτομερῆ ἔκθεσιν τῶν ἐνεργηθειῶν, δυνάμει τοῦ ὑπ' ἀριθ 356/155 ἐγγράφου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας ἀνασκαφῶν μου ἐπὶ τοῦ παρὰ τὴν Ἀκρόπολιν τῆς Βυζαντινῆς Ἐφέσου χώρου, ὃν κατελάμβανε σεβάσμιον κτίσμα τῆς Μεσαιωνικῆς ἡμῶν Αὐτοκρατορίας, ὁ Ναὸς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, κτισθεὶς κατὰ τὸν Βυζαντινὸν Ἱστορικὸν Προκόπιον ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ τὸν β' μετὰ Χριστὸν αἰῶνα, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ μεγάλου ναοῦ τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων ἐν Κωνσταντινουπόλει, τοῦ Μαυσωλείου τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων.

Αἱ ἀνασκαφαὶ ἤρχισαν τῇ 26 Ἰουλίου ἐ. ἔ. καὶ ἔληξαν τῇ 18 Σεπτεμβρίου ἰδίου ἔτους, ἤτοι διήρκεσαν δύο περίπου μῆνας.

α') Κατάστασις τοῦ χώρου πρὸ τῶν ἀνασκαφῶν.

Ἡ κατάστασις τοῦ χώρου, ἔνθα ἔκειτο ὁ ναὸς πρὸ τῶν ἀνασκαφῶν ἦτο τοιαύτη: Ἐπὶ μεγίστου πλάτους 132 μ., ἦτοι ἐπὶ τοῦ πλάτους τοῦ ἐξωτερικοῦ κάστρου τοῦ λόφου, εἰς τὴν Β. πλευρὰν τοῦ ὀποίου καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἡρειπωμένου ναοῦ ὑψοῦται ἡ ἀκρόπολις, διεκρίνοντο μόνον μεγίστων διαστάσεων στερεώτατοι ὄγκοι ἐκ πλίνθων καὶ ἐρυθροῦ κονιάματος συνιστάμενοι καὶ προερχόμενοι ἐκ τῶν τοῦ ναοῦ· ἐκ τῆς διευθύνσεως τῶν πλίνθων των διακρίνονται ὡς μὴ κείμενοι κατὰ χώραν, ἀλλ' ὡς ἀποσπασθέντες ἐκ τῶν θόλων τοῦ ναοῦ καὶ ὡς ἔχοντες ἀντίστροφον πτώσιν, ὑπάρχουσι δὲ σαφῆ τὰ ἴχνη τῆς κατὰ καιροὺς ἀποσπάσεως ἐξ αὐτῶν

πλίνθων, ώς άλλως τε διακρίνει τις όμοιας πλίνθους και εις τó προαύλιον τού μόλις πρό είκοσαετίας άνιδρουθέντος παρά τά έρείπια ναϊδρίου και πρό πάντων εις τούς θόλους του κάτωθεν αυτου Σελδτζουικου τζαμιου, τούς κατασκευασθέντας κατά τó 1375 έκ πλίνθων τού ναου.

Πλήν τών όγκων τούτων εύρίσκονται εις ώρισμένα σημεία και ιδίως κατά τήν Άνατολικήν πλευράν μεγάλοι τετραγωνικοί λίθοι έξ ίσοδομικου κτίσματος προερχόμενοι. Κατά χώραν έν μόνον σημείον διεκρίνετο, ήτοι αί κορυφαί μαρμαρίνων πλαισιών πύλης κείμενοι κατά τήν νοτίαν πλευράν και έναντι τού σημερινου ναϊδρίου.

β . Δοκιμαστικά έρευνα

Ός ήτο έπόμενον τó στάδιον τών δοκιμαστικών έρευνών ήρξατο άπό τής άποχωματώσεως τής πύλης ταύτης τού Ναου. άποτέλεσμα τής έρεύνης ταύτης ήτο ή άποκάλυψις τών πλαισιών τής πύλης έπιμελώς δια γλυφών κοσμουμένων και ή άνευρεσις τού κατωφλιου αυτης εις βάθος 3,50 άπό τού σημερινου εδάφους. Τó υπέρθυρον άνευρέθη τεθραυσμένον εις δύο τεμάχια, ήλθον δ' εις φώς και δύο τμήματα έπιστυλιου μετά γλυφών άπολήγοντος εις όδόντας εις έν δέ τούτων ύάρχει κατά τó μέσον γεγλυμμένον τó ήμισυ ίσοσκελους σταυροϋ.

Καθορισθείσης ούτω τής έλαχίστης έπιχώσεως τού μνημείου έστράφη ή προσοχή πρός καθορισμόν τού πλάτους αυτου· πρός τούτο ύπεδοήθησεν ήμάς έτέρα κορυφή πλαισιου πύλης μόλις διαφανομένη εις άπόστκσιν 32 περίπου μέτρων Β. τής άνευρεθείσης έτέρας. Η κατά τó μέρος τούτο δοκιμαστική έρευνα έφερεν εις φώς τήν Β. πύλην τού ναου, κειμένην εις τó αυτó βάθος.

Τής πύλης ταύτης άνευρέθη μόνον τó άριστερόν πλαίσιον έκ λευκοϋ μαρμαρου, κοσμούμενον δια γλυφών κατωτέρας τέχνης τών πλαισιών τής νοτίας πύλης.

Τέλος ή δοκιμαστική έρευνα περιωρίσθη εις τόν καθορισμόν